

власниками або користувачами земельних ділянок (ч. 1 ст. 22 Закону); 2) договору про умови ведення мисливського господарства, який укладається між центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства, і користувачами мисливських угідь (ч. 3 ст. 21 Закону); 3) договору, який регулює відносини між власниками або користувачами земельних ділянок і користувачами мисливських угідь (ч. 6 ст. 21 Закону).

6. В змісті правового режиму мисливських природних ресурсів поєднуються різноманітні правові засоби (дозволи, заборони, договори, квоти (ліміти), пільги, заохочення, переваги), за допомогою яких задовольняються інтереси суб'єктів відповідних відносин та забезпечується досягнення завдань ведення мисливського господарства. В основному, такі правові засоби визначені статтями Закону України «Про мисливське господарство та полювання». Однак, є і спеціальні нормативно-правові акти, які врегульовують відповідні питання, наприклад, ліміти використання мисливських тварин державного мисливського фонду у сезон полювання.

Висновки. Правовий режим мисливських природних ресурсів доцільно розуміти як встановлений нормами права порядок регулювання відносин охорони, використання та відтворення мисливських природних ресурсів. Для нього характерні як загальні, так і особливі ознаки, які й зумовлюють необхідність виокремлення цього виду природних ресурсів і спеціального дослідження їх правового режиму.

Особливими ознаками правового режиму мисливських природних ресурсів є: 1) велика кількість спеціальних нормативно-правових актів, які його встановлюють та регулюють; 2) особливий об'єкт регулювання; 3) спеціальна мета встановлення; 4) специфічна структура та елементи змісту.

Список використаних джерел

1. Коссе Д. Д. Правовий режим та механізм правового регулювання: ознаки та співвідношення / Д. Коссе // Держава і право. – 2009. – Вип. 44. – С. 25–31.
2. Соколова І. О. Правовий режим: поняття, особливості, різновиди : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / І. О. Соколова. – Х., 2011. – 20 с.
3. Андрейцев В. І. Екологічне право і законодавство суверенної України: проблеми реалізації державної екологічної політики : монографія / В. І. Андрейцев. – Донецьк : Національний гірничий університет, 2011. – 373 с.
4. Данилюк Л. Р. Мисливські природні ресурси як об'єкти екологічного права / Л. Р. Данилюк // Електронне наукове фахове видання «Порівняльно-аналітичне право». – 2014. – № 5. – С. 177-181. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pap.in.ua/5_2014/52.pdf
5. Комарницький В. М. Право спеціального природокористування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / В. М. Комарницький. – К., 2012. – 36 с.
6. Про мисливське господарство та полювання : закон України від 22 лютого 2000 року № 1478-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1478-14>.

УДК 343.34

ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ

Кернякевич-Танасійчук Ю.В.

(кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри трудового, екологічного та аграрного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника)

Анотація. У статті розглядається питання класифікації злочинів проти довкілля. Здійснюється поділ екологічних злочинів за існуючими в літературі критеріями. Пропонується класифікація злочинів проти довкілля за територіальною ознакою їх вчинення.

Ключові слова: злочини проти довкілля, злочини проти навколишнього природного середовища, екологічні злочини, класифікація злочинів проти довкілля

Kermyakevych-Tanasiychuk Y. V. On the issue of the classification of crimes against the environment

Actuality. For effective protection of the right to a safe and healthy environment an effective mechanism for legal protection is necessary, part of which measures are the criminal law as a criminal responsibility for crimes against the environment, which are provided in Section VIII Special Part of the Criminal Code of Ukraine

The article is the implementation of the classification of crimes against the environment.

The presentation of the main problems. Normally, the classification of crimes against the environment carried out in terms of the theory of criminal law. For a more detailed study of the classification of crimes against the environment to analyze positions that exist in this regard from representatives of environmental law science and criminalistics.

Conclusions. First, all crimes against the environment are advisable to divide into crimes which include those under articles (the articles) other sections of the Criminal Code of Ukraine, but the commission of a threat of causing or harmful to the environment and crimes, responsibility for which the articles section VIII of the Criminal Code Ukraine "Crimes against the environment." Second, the classification of crimes against the environment, criminal responsibility for which the eponymous section of the Criminal Code of Ukraine, can be carried out according to various criterias, such as object, subject, objective and subjective sides etc. Third, offer crimes against the environment divided into groups on a territorial basis of their commission on the basis of the geographical regionalization of Ukraine. Fourth, in addition to the classification of crimes against the environment in terms of criminal law, should conduct their separation from the standpoint of environmental law. Fifthly, the existing science criminalistic classification of crimes against the environment can be used to develop methods of investigating such crimes to facilitate their further disclosure and decrease their level of latency.

Keywords: crimes against the environment, offenses against the environment, environmental crimes, classification of crimes against the environment

Постановка проблеми. Конституція України у ч. 1 ст. 50 закріпила право кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди.

Науково-технічний прогрес, який спостерігається у всіх сферах суспільного життя, окрім позитивного впливу, на жаль, несе в собі і негативний вплив в першу чергу на навколишнє природне середовище. Водночас, як правило, економічні та майнові інтереси фізичних та юридичних осіб у процесі виробничої діяльності переважають над завданнями щодо забезпечення екологічної безпеки, що в кінцевому результаті призводить до порушення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Для ефективного захисту цього конституційного права необхідним є дієвий механізм правової охорони, складовою частиною якого виступають заходи кримінально-правового характеру у вигляді застосування кримінальної відповідальності за злочини проти довкілля, які передбачені у Розділі VIII Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До питання кримінально-правової охорони довкілля загалом та класифікації злочинів проти довкілля зокрема науковці зверталися неодноразово. Його не оминали у своїх працях С. Б. Гавриш, В. В. Локтіонова, В. К. Матвійчук, І. І. Митрофанов, Г. С. Поліщук, які досліджували проблему кримінальної відповідальності за злочини проти довкілля в цілому, а також кримінально-правову характеристику окремих злочинів проти довкілля здійснено у дисертаційних роботах таких науковців як: С. А. Голуб, В. М. Присяжного, О. В. Сасова, О. В. Скворцової, І. О. Харь, А. М. Шульги та інших.

Метою статті є здійснення поділу злочинів проти довкілля з огляду на різні критерії для класифікації.

Виклад основного матеріалу. Класифікація (лат. classis – розряд та facere – ділити) – це розподіл предметів, явищ та понять за класами, розділами, розрядами, видами залежно від їх спільних ознак [1, с. 132]. У логіці класифікація розглядається як розподіл

предметів на взаємопов'язані класи відповідно до найбільш істотних ознак, притаманних предметам цього виду і які відрізняють їх від предметів інших видів [2, с. 269].

Отже, класифікація – це система підпорядкованих визначеним ознакам понять відповідної галузі знань або діяльності людини, що допомагає виявити та охарактеризувати взаємозв'язки між цими поняттями.

Ведучи мову про класифікацію злочинів проти довкілля з точки зору теорії кримінального права, слід зазначити, що її можна здійснювати за різними критеріями, наприклад, об'єктом, суб'єктом, об'єктивною стороною та суб'єктивною стороною тощо. Однак найважливіше значення для поділу цього виду злочинів має така класифікаційна ознака як об'єкт злочину.

Автори підручника «Кримінальне право України. Особлива частина» за редакцією М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація вважають, що за своїм безпосереднім об'єктом всі злочини проти довкілля можуть поділені на:

- 1) злочини проти екологічної безпеки (статті 236, 237, 238 і 253);
- 2) злочини у сфері землекористання, охорони надр, атмосферного повітря (статті 239, 240, 241 і 254);
- 3) злочини у сфері охорони водних ресурсів (статті 242, 243 і 244);
- 4) злочини у сфері лісовикористання, захисту рослинного і тваринного світу (статті 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251 і 252) [3, с. 242].

В. К. Матвійчук обґрунтовує, що критеріями, які потрібно класти в основу побудови системи досліджуваних складів злочинів, мають бути: 1) родовий об'єкт злочину; 2) безпосередній об'єкт злочину; 3) відповідний природний об'єкт [4, с. 13]. Ці критерії є систематизуючими і на їх основі автор класифікує злочини проти навколишнього природного середовища, відомі чинному КК України, на 10 груп:

- 1) злочини, що посягають на суспільні відносини, які забезпечують умови раціонального використання, охорони, відтворення та оздоровлення землі (ст. 239 Забруднення або псування земель; ст. 254 Безгосподарське використання земель);

- 2) злочини, що посягають на відносини, що забезпечують умови з охорони, раціонального використання, відтворення та оздоровлення надр (ст. 240 Порушення правил охорони надр);

- 3) злочини, що посягають на суспільні відносини, що забезпечують умови для охорони відносин щодо захисту суверенних прав України над континентальним шельфом України з метою розробки і розвідки його природних багатств, а також проведення досліджень, розвідки, розробки природних багатств та інших робіт на континентальному шельфі (ст. 244);

- 4) злочини, що посягають на відносини, які забезпечують умови з охорони, раціонального використання, відтворення та оздоровлення рослинного світу (ст. 245 Знищення або пошкодження лісових масивів; ст. 246 Незаконна порубка лісу; ст. 247 Порушення законодавства про захист рослин);

- 5) злочини, що посягають на відносини, які забезпечують умови з охорони, раціонального використання, відтворення та оздоровлення водних об'єктів (ст. 242 Порушення правил охорони вод; ст. 243 Забруднення моря);

- 6) злочини, що посягають на відносини, які забезпечують умови з охорони, раціонального використання, відтворення та оздоровлення атмосферного повітря (ст. 241 Забруднення атмосферного повітря);

- 7) злочини, що посягають на відносини, які забезпечують умови з охорони, раціонального використання, відтворення та оздоровлення тваринного світу (ст. 248 Незаконне полювання; ст. 249 Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом; ст. 250. Проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів; ст. 251 Порушення ветеринарних правил);

- 8) злочини, що посягають на відносини, які забезпечують умови з охорони від умисного знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів

природно-заповідного фонду (ст. 252 Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду);

9) злочини, що посягають на відносини, які забезпечують умови з охорони екологічної безпеки (ст. 236 Порушення правил екологічної безпеки; ст. 253 Проектування чи експлуатація споруд без системи захисту довкілля);

10) злочини, що посягають на відносини, які забезпечують умови для протидії приховуванню або перекрученню відомостей про екологічний стан або захворюваність населення, невжиттю заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення (ст. 237 Невжиття заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення; ст. 238 Приховування або перекручування відомостей про екологічний стан або захворюваність населення) [5, с. 294].

Г. С. Поліщуком запропоновано класифікацію злочинів проти довкілля залежно від безпосереднього об'єкту злочинного посягання:

1) злочини, що посягають на довкілля в цілому та конституційні екологічні права громадян (ст.ст. 236-238, 253);

2) злочини, що посягають на окремі елементи чи об'єкти довкілля. Залежно від виду природного об'єкта, на який спрямоване злочинне посягання, автор вважає за доцільне поділити всі злочини, що відносяться до другої групи, на сім підгруп: злочини у сфері охорони земель (ст.ст. 239, 254 КК); злочини у сфері охорони надр (ст. 240 КК); злочини у сфері охорони вод (ст.ст. 242, 243 КК); злочини у сфері охорони атмосферного повітря (ст. 241 КК); злочини у сфері охорони тваринного світу (ст.ст. 248-251 КК); злочини у сфері охорони рослинного світу (ст.ст. 245-247 КК, а також ст. 249 КК – в частині незаконного добування промислових водних рослин і водоростей); злочини у сфері охорони природних територій та об'єктів особливої охорони (ст.ст. 244, 252 КК) [6, с. 10].

І. І. Митрофанов і В. В. Локтіонова, виходячи з безпосереднього об'єкта посягання, злочини проти довкілля класифікують на дві основні групи:

1) злочини, складі яких передбачені статтями (частинами статей) інших розділів КК України, але при їх вчиненні створюється загроза заподіяння або заподіюється шкода довкіллю;

2) злочини, відповідальність за які передбачена статтями розділу VIII Особливої частини КК «Злочини проти довкілля» [7, с. 64].

При цьому злочини, які не є екологічними, але при їх вчиненні здатні заподіяти шкоду довкіллю поділяються на дві підгрупи:

а) до першої групи необхідно віднести ст. 113 КК України «Диверсія», ст. 258 КК України «Терористичний акт», ст. 441 КК України «Екоцид» і ст. 439 КК України «Застосування зброї масового знищення», що відображають руйнівний характер екологічних злочинів, які посягають на компоненти довкілля і здатні спричинити екологічну катастрофу.

б) до другої групи ввійдуть еколого-господарські злочини, передбачені ст. 265 КК України «Незаконне поводження з радіоактивними матеріалами», ст. 265¹ КК України «Незаконне виготовлення ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію», ст. 267 КК України «Порушення правил поводження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами», ст. 267¹ КК України «Порушення вимог режиму радіаційної безпеки», ст. 268 КК України «Незаконне ввезення на територію України відходів і вторинної сировини», ст. 269 КК України «Незаконне перевезення на повітряному судні вибухових або легкозаймистих речовин», ст. 270 КК України «Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки», ст. 270¹ КК України «Умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства», ст. 273 КК України «Порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах», ст. 274 КК України «Порушення правил ядерної або

радіаційної безпеки», ст. 292 КК України «Пошкодження об'єктів магістральних нафто-, газо- та нафтопродуктопроводів», ст. 325 КК України «Порушення санітарних правил і норм щодо запобігання інфекційним захворюванням та масовим отруєнням», ст. 326 КК України «Порушення правил поведінки з мікробіологічними або іншими біологічними агентами чи токсинами». Ці злочини пов'язані з матеріальною діяльністю людей, але в кожному разі вони впливають на довкілля [8, с. 45-46].

Наведена вище авторська класифікація яскраво демонструє той факт, що злочини проти довкілля передбачені не лише відповідним однойменним розділом КК України, а й присутні у статтях інших розділів КК України, які за своєю природою не є екологічними, однак здатні створити загрозу заповідання чи заповідують шкоду довкіллю.

З огляду на існуючу в теорії кримінального права класифікацію суб'єктів злочину на загальний та спеціальний, злочини проти навколишнього природного середовища за суб'єктом їх вчинення можна поділити на:

- 1) ті, що вчиняються загальним суб'єктом злочину та
- 2) ті, що вчиняються спеціальним суб'єктом злочину.

Виходячи з аналізу диспозицій статей Розділу VIII Особливої частини КК України Шульга А. М. приходять до висновку про те, що в основному суб'єктами злочинів проти довкілля можуть бути як загальний так і спеціальний. Тобто, в основному злочини проти довкілля сформульовані як злочини із змішаним суб'єктом. Хоча, як зазначає автор, у деяких складах законодавець прямо вказує на вид суб'єкта, зокрема, статті 236-238, ч. 3 ст. 243, 244, ч. 2 ст. 248, 253. У цих статтях суб'єкт – спеціальний [9, с. 90].

Крім того в літературі висловлюється пропозиція щодо можливості притягнення юридичних осіб до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти довкілля. Як наголошує О. Шуміло, введення кримінальної відповідальності юридичних осіб є одним із найоптимальніших засобів дотримання екологічного правопорядку у зв'язку з лібералізацією і дерегуляцією промислового виробництва. Для національного права досвід європейських країн у встановленні кримінальної відповідальності за злочини проти довкілля є вкрай необхідний, оскільки дає можливість зрозуміти, яким чином потрібно змінювати кримінальне та екологічне законодавство, виходячи з набутого досвіду імплементації країн Східної Європи [10].

На нашу думку, злочини проти довкілля підлягають класифікації також за територіальною ознакою їх вчинення. Як нам видається, такий поділ може бути здійснено на основі економіко-географічного районування України.

Так, за територіальною ознакою вчинення злочини проти довкілля поділяються на злочини:

- 1) Північно-Західного економічного району (Волинська та Рівненська області);
- 2) Карпатського економічного району (Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська та Чернівецька області);
- 3) Подільського економічного району (Тернопільська, Хмельницька та Вінницька області);
- 4) Столичного економічного району (Житомирська, Київська та Чернігівська області, м. Київ);
- 5) Північно-Східного економічного району (Полтавська, Сумська та Харківська області);
- 6) Центрального економічного району (Черкаська та Кіровоградська області);
- 7) Придніпровського економічного району (Дніпропетровська та Запорізька області);
- 8) Донецького економічного району (Донецька та Луганська області);
- 9) Причорноморського економічного району (Одеська, Миколаївська та Херсонська області, Автономна Республіка Крим, м. Севастополь).

У кожному з названих регіонів переважатиме той чи інший різновид екологічних злочинів в силу специфіки географічного розташування та наявності відповідних природних ресурсів. Для Карпатського регіону, де знаходиться третина лісового масиву нашої держави, найбільш поширеним злочином проти довкілля є незаконна порубка лісів. Яскравим прикладом екозлочинів Північно-Західного регіону (особливо на території Рівненської області) є незаконний видобуток бурштину, який підпадає кваліфікації за ст. 240 КК України «Порушення правил охорони або використання надр».

Г.С. Поліщук звертає увагу на особливості структури екологічної злочинності Причорноморського регіону, і приходять до висновку, що для цього регіону характерна значно менша порівняно із загальноукраїнським показником (54,4%) частка незаконної порубки лісу у структурі злочинів проти довкілля – 30,5% та значно вища за загальнодержавний (24,8%) питома вага незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом – 53,2% [6, с. 12].

Водночас, як слушно вказує Н. Р. Кобецька, всі дослідження проводяться з точки зору теорії кримінального права [11, с. 205]. Доцільно провести класифікацію злочинів проти довкілля також з позицій екологічного права, оскільки об'єкти відповідних злочинних посягань є предметом правового регулювання саме цієї галузі права.

Н.Р. Кобецька, виходячи з розуміння предмета екологічного права і системи відносин, які його складають, пропонує поділяти злочини проти довкілля на такі групи: злочини проти екологічної безпеки (статті 236, 237, 238, 253 КК України), злочини, що посягають на відносини раціонального використання природних ресурсів (природоресурсні відносини) (статті 239-1, 239-2, 240, 244, 246, 248, 249, 254 КК України), злочини, що посягають на відносини охорони природних об'єктів та довкілля в цілому (природоохоронні відносини) (статті 239, 241, 242, 243, 245, 247, 250, 251, 252 КК України) [12, с. 335].

Крім того, неабияким практичним значенням наділена і криміналістична класифікація злочинів проти довкілля, яка в свою чергу може служити основою методики розслідування таких злочинів.

Як зазначає Книженко С.О., аналіз матеріалів слідчої та судової практики, правової статистики, результати проведеного дослідження дозволили визначити криміналістичні критерії класифікації екологічних злочинів: суб'єктний склад (злочинні, організовані групи; службові, спеціально уповноважені, інші особи), способи (незаконне вилучення, забруднення, знищення, пошкодження, порушення правил екологічної безпеки), суспільно небезпечні наслідки для нижченаведених груп злочинів. Викладене дозволяє авторці виділити наступні чотири групи екологічних злочинів: *Перша група* включає злочини, скоєні злочинними, організованими групами, окремими особами шляхом незаконного корисливого вилучення об'єктів тваринного, рослинного світу, корисних копалин. *Друга група* – злочини, скоєні службовими, спеціально уповноваженими, іншими особами шляхом забруднення атмосферного повітря, водних об'єктів, земель. *Третя* – злочини, скоєні службовими, спеціально уповноваженими, іншими особами шляхом знищення (пошкодження) лісових масивів, рибних запасів, територій, взятих під охорону держави. *Четверта* – злочини, скоєні службовими, спеціально уповноваженими, іншими особами шляхом порушення встановлених правил екологічної безпеки [13, с. 9].

Висновки. В результаті проведеного аналізу питання класифікації злочинів проти довкілля можемо зробити наступні узагальнення та висновки. По-перше, всі злочини проти довкілля доцільно поділяти на злочини, склади яких передбачені статтями (частинами статей) інших розділів КК України, але при їх вчиненні створюється загроза заподіяння або заподіюється шкода довкіллю та злочини, відповідальність за які передбачена статтями розділу VIII Особливої частини КК України «Злочини проти довкілля». По-друге, класифікацію злочинів проти довкілля, кримінальна відповідальність за які передбачена однойменним розділом VIII Особливої частини КК України, можна здійснювати за різними критеріями, наприклад, об'єктом, суб'єктом, об'єктивною

стороною та суб'єктивною стороною тощо. При цьому найважливіше значення для поділу цього виду злочинів має така класифікаційна ознака як об'єкт злочину. По-третє, пропонуємо злочини проти довкілля поділяти на групи за територіальною ознакою їх вчинення на основі економіко-географічного районування України. По-четверте, крім класифікації злочинів проти довкілля з точки зору кримінального права, необхідно проводити їх поділ з позицій екологічного права. Це допоможе глибшому вивченню їх правової природи. По-п'яте, існуюча в науці криміналістична класифікація злочинів проти довкілля може бути використана для розроблення методики розслідування таких злочинів, що сприятиме в подальшому їх розкриттю і зниженню рівня їх латентності.

Список використаних джерел

1. Краткий словарь иностранных слов / [сост. С. М. Локшина]. – [6-е изд., стереотип.]. – М. : Рус. яз., 1978. – 352 с.
2. Большая советская энциклопедия : [3-е изд.]. – Т. 12. – М. : Сов. Энциклопедия, 1973. – 623 с.
3. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / за ред.: М. І. Бажанов, В. В. Сташис, В. Я. Тацій ; авт. М. І. Бажанов [та ін.] . – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 544 с.
4. Матвійчук В. К. Кримінально-правова охорона навколишнього природного середовища: проблеми законодавства, теорії та практики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / В. К. Матвійчук. – К, 2008. – 33 с.
5. Матвійчук В. К. Система складів злочинів проти навколишнього природного середовища за Кримінальним кодексом України / В. К. Матвійчук // Форум права. – 2010. – № 2. – С. 289-295.
6. Поліщук Г. С. Криминологічна характеристика та запобігання злочинам проти довкілля (за матеріалами Причорноморського регіону України): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / Г. С. Поліщук. – К, 2006. – 22 с.
7. Митрофанов І. І. Довкілля під охороною закону про кримінальну відповідальність : монографія / І. І. Митрофанов, В. В. Локтіонова. – Кременчук : Видавець «ПП Щербатих О. В.», 2010. – 420 с.
8. Митрофанов І. І. Кримінально-правове забезпечення протидії злочинам проти довкілля : монографія / Митрофанов Ігор Іванович ; Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського. – Одеса: Видавництво «Фенікс», 2015. – 380 с.
9. Шульга А. М. Кримінальна відповідальність – дійовий засіб охорони довкілля / А. М. Шульга // Вісник криминологічної асоціації України. – 2013. – № 5. – С. 85-92.
10. Шуміло О. Кримінальна відповідальність юридичних осіб за злочини проти довкілля [Електронний ресурс] / О. Шуміло // Національний юридичний журнал: теорія і практика. – 2014. – С. 181-186. – Режим доступу: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2014/5/35.pdf>
11. Кобецька Н. Р. Екологізація кримінального законодавства: сучасний стан, перспективи та пропозиції / Н. Р. Кобецька // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского – Серия «Юридические науки». – Том 26 (65). – 2013. – № 2-1 (Ч. 2). – С. 205-210.
12. Кобецька Н. Р. Кримінально-правова політика в галузі злочинів проти довкілля: проблеми та сучасні тенденції / Н. Р. Кобецька // Політика у сфері боротьби зі злочинністю України: теоретичні та прикладні проблеми : монографія / за заг. ред. проф. П. Л. Фріса та проф. В. Б. Харченка. – Івано-Франківськ – Харків, 2016. – С. 332-341.

13. Книженко С. О. Криміналістична характеристика та основні положення розслідування екологічних злочинів): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право»/ С. О. Книженко. – Харків, 2006. – 19 с.

УДК 340.11:330.15

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ: ПОНЯТТЯ, ОСОБЛИВОСТІ

Кобецька Н.Р.

(кандидат юридичних наук, професор, завідувач кафедри трудового, екологічного та аграрного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника)

Анотація. У статті на основі теоретико-правового розуміння категорії «правовий режим» досліджуються характеристики, особливості та зміст правового режиму використання природних ресурсів. Обґрунтовується ключова роль документів дозвільного характеру та різноманітних договірних конструкцій як базових правових засобів, що формують правовий режим використання природних ресурсів в Україні в сучасних умовах.

Ключові слова: правовий режим; використання природних ресурсів; договори використання природних ресурсів, документи дозвільного характеру.

Kobetska N.R. The legal regime of the use of natural resources : definition, features

Actuality. In the process of regulation of a particular type of relations arises the necessity to clarify the system of legal means, methods, forms, types of regulation. Nowadays the legal regime of the use of natural resources has acquired the new features that contribute to the new changes in its structure and characteristics.

Purpose of the article. The article aims to substantiation of the basic principles, characteristics, contemporary features and content of the legal regime of the use of natural resources, the crucial role of permits and various contractual structures as basic legal tools that form the legal regime of natural resources.

Description of the underlying problem. The article derived the basic stipulating the legal regime of natural resources, principles of ecologization and sustainable development; consolidation of special natural resource legislation under environmental law; an orientation on ensuring the mutual coordination of environmental, economic, public and private, personal and public interests; substantial public and private legislative environmental restrictions of economic activity; the use of new, innovative tools for natural resources law and forms of regulation, emphasizing the important role of permits and contracts.

Conclusions. The legal regime of natural resources is a special order of adjusting of exploitation of useful properties of natural resources, based on a combination of general permits and special-permit types of regulation and includes range of legal means (including permits and contracts), which interact among themselves and provides ecological and safe, efficient, effective, sustainable environmental management.

Keywords: legal regime; natural resources; contracts of use of natural resources, permissive authorizing documents.

Постановка проблеми. В процесі правового регулювання того чи іншого виду відносин виникає необхідність вибору системи правових засобів, методів, форм, типів регулювання. Саме ефективне використання правових засобів для вирішення тих чи інших спеціальних завдань, на думку С. С. Алексєєва, у значній мірі полягає в тому, щоб вибрати оптимальний правовий режим, вміло відпрацювати його відповідно до специфіки цього завдання і змісту відносин, що регулюються [1, с. 185]. Висловлене повною мірою стосується правового регулювання використання природних ресурсів. Сьогодні правовий режим використання природних ресурсів набув нових рис, спирається на новітні принципи еколого-правового регулювання і правової системи в цілому. Суттєво вплинули на характер правового регулювання природокористування докорінні зміни в економічній, політичній, соціальній та правовій системі української держави, пов'язані з ліквідацією державної монополії на природні багатства, переходом до різних форм власності на природні ресурси, появою нових різновидів природокористування, зокрема орендного, розширенням кола суб'єктів природокористування, запровадженням платності природокористування тощо.